

AVELSPROGRAM FÖR DORPER

Sammanställt av Svenska Dorperföreningen
2023

Rasens namn: Dorper

Geografiskt område: Sverige, Danmark och Finland

Beskrivning av Dorper

Historik

Rasen utvecklades på 30- och 40-talet av Sydafrikanska Jordbruksministeriet när de korsade Dorset Horn baggar med Blackhead Persian tackor, som är ett fetsvansfår.

Efter första världskriget ökade intresset i Sydafrika för att korsa inhemska raser som Blackhead Persian och Merino med olika brittiska kötttraser. Exakt vad som satte igång planen på att ta fram en ny ras är oklart, men marknaden för kött och ull svajade efter depressionen och önskemål om att kunna exportera kött blev intressant. Fetsvansade får ville den brittiska marknaden inte ha eftersom de avlats fram för att producera stora mängder fett som ligger samlat på djurets bakdel. De ville istället ha djur med bra kroppar och välutvecklade muskler. Det fanns därför ett behov i Sydafrika att utveckla ett nytt, tåligt och snabbväxande får som producerade lamm med fina slaktkroppar utan fettdepåer.

Kring Kapstaden i Västra Kapregionen behövde tackorna brunsta i november-december så att lammen föddes i april. I Karoo-regionen ville man ersätta fetsvansade får med får som producerade lamm med bra slaktkroppar. I Norra regionen var det viktigt att utveckla ett får som klarade det torra klimatet. Det fanns alltså en gemensam önskan i Sydafrika att utveckla ett får med bättre slaktkropp och som kunde anpassa sig till både extrem kyla och tropisk värme och även tidvis klara av knappa förhållanden.

De viktigaste egenskaperna för det nya fåret var:

- en förmåga att gå i brunst året runt,
- att producera bra slaktkroppar,
- en god lammtillväxt så att de kunde uppnå en slaktmognad på naturlig växtlighet under tidvis knappa förhållanden (t ex savann eller stäpp) vid 4-5 månaders ålder,
- vara klimattåliga genom att klara både extrem kyla, hårda kalla vindar och regn samt tropiskt höga temperaturer,
- bra fertilitet,
- lätta lamningar och spontan ullfällning då ullpriserna sjunkit och
- ha tillräckligt med pigment för att få ett naturligt skydd mot UV-strålning.

Utifrån dessa mål började tjänstemän vid jordbruksministeriet tillsammans med fårfarmare experimentera i liten skala i Karoo-regionen. De ville undersöka kvaliteterna hos olika korsningskombinationer och började systematiskt testa olika renrasiga köttträsaggar på inhemska fetsvansade raser. Syftet med försöken var att undersöka hur stor andel brittisk kötttras som kunde blandas in utan att förlora de inhemska fårrasernas hårdighet. Dorset Horn valdes för att den var minst säsongsbunden i sin brunstcykel bland de brittiska köttträserna. Inhemska Blackhead Persian valdes som moderdjur pga sin hårdighet under svåra förhållanden. Ursprungsmaterialet Dorset x Persian gav ett par sekler senare upphov till den nya rasens namn, Dorper.

Mer information om hur avelsarbetet med att avla fram dorpern gick till samt rasens tidiga historia finns på Sydafrikanska Dorperförningens hemsida <http://www.dorpersa.co.za>.

Ytterligare information finns i boken *"History of the Dorper"* (J A Nel 1993) samt i *"Dorpers - Into the new century"*.

Rasen introducerades i Sverige i januari 2010 då dorperembryon lades in i en grupp mottagartackor av ett veterinärteam från Kanada och i juni föddes de första renrasiga dorprarna. Svenska Dorperföreningen (SDF) bildades år 2013.

Rasbeskrivning

Dorper (kdp) är ett medelstort kötttrasfår med svart huvud och vit kropp. Den är härdig och anpassningsbar och klarar sig bra även på magra marker tack vare att den är en synnerligen god grovfoderomvandlare. Tackan har mycket goda modersegenskaper, brunstar utanför normal säsong, har hög fertilitet för att vara ett kötttrasfår och hon kan föda tre kullar på två år.

Pälsen består av en blandning av ull och hår och ömsas spontant. Skinnet är ansett som bland de bästa i världen, mjukt och slätt, men också mycket slitstarkt.

Rasstandarden för Dorper och Vit Dorper är samma förutom färgen men de hålls som två skilda raser med egna stamböcker. Korsning mellan de båda raserna resulterar i en korsningsavkomma som inte kan stambokföras som renrasig då de i grunden är avlade som två skilda raser.

Dorpern bedöms enligt en standard som kallas "The breed standard of excellence", se bilaga 1, som är framtagen av The Dorper Sheep Breeders Society of South Africa. Bedömningen utförs av en för rasen särskilt utbildad domare. Avsikten med denna standard är att bedöma djurets kropp och ras-specifika egenskaper för att därigenom välja ut lämpliga djur för avel.

Population

2010 föddes de första embryolammen av Dorper i Sverige genom import av embryon från Kanada. Därefter har import av embryon skett nästan årligen med nya blodslinjer från Australien. Samtliga embryon som tagits till Sverige, härstammar från rena blodslinjer från Sydafrika då både Sydafrika, Kanada och Australien har stängda stamböcker.

I Elitlamms statistik som startade år 2012, där endast Elitlamm Avel anslutna besättningar är inräknade, kan man läsa att det 2012 endast fanns en besättning med rasrena Dorper och att där föddes 55 dorperlamm. I statistiken kan man sedan fram till 2022 följa rasens tillväxt år från år. Dorper tillhör gruppen "kött-raser" där 15 olika raser ingår.

I Elitlamms statistik för 2022 fanns 61 besättningar med renrasiga Dorper i landet. Av dem hade 50 besättningar mellan 1-20 lammande tackor och 11 besättningar med 21-50 lammande tackor. Det fanns 190 dorperbaggar i avel. Baggarna användes i både avelsbesättningar med renrasiga tackor och i produktionsbesättningar. Tillsammans producerade de 4846 lamm. Av statistiken kan man utläsa att Dorper låg på en god andra plats efter rasen Texel.

Samma år användes 574 dorpertackor i avel. De producerade tillsammans 1002 renrasiga lamm. Mätt i antalet renrasiga tackor i förhållande till de andra raserna, låg Dorper i antalet producerade lamm på fjärde plats.

Från att rasen introducerades 2010 och fram till 2022 har den utvecklats och vuxit sig stark och tillhör nu en av de mest använda kött-raserna i Sverige.

Rasens stadiga ökning har endast kunnat ske genom att engagerade uppfödare satsat tid och kapital på att importera embryon nästan varje år från olika blodslinjer till Sverige. Förhoppningsvis kommer denna import att fortsätta framöver, så att avelsbasen breddas än mer. Dorper finns idag spridd över hela Sverige.

Avelsmål

Det ideala dorperfåret är ett djur som klarar av att producera kött och reproducera sig även under icke-optimala förhållanden tack vare sin härdighet och sin förmåga att vara en utmärkt grovfoderomvandlare.

Det övergripande avelsmålet kan sammanfattas enligt nedan:

- Hög fruktsamhet
- Goda modersegenskaper
- Hög tillväxt
- God motståndskraft mot sjukdomar
- Livskraftiga, funktionsdugliga lamm
- Lätta lamningar
- Bra foderutnyttjande
- Hög kvalitet på slaktkropp och hudar
- Anpassningsbar till olika miljöer
- Gott lynne
- God rörelseförmåga

I avelsarbetet med att bevara och förbättra Dorper, ska rasens unika egenskaper säkras genom att öka populationen i Sverige av renrasiga djur som uppfyller rasbeskrivningen, se bilaga 1.

Stambok

Identitetsmärkning

Identitetsmärkning och registrering ska ske enligt de regler som finns i Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa. Identifiering av djuret sker innan djuret förs in i stamboken. För mer information om märkning, identifiering och registrering av djur, se Svenska Fåravelsförbundets (SF)plan- och riktlinjer.

Stamboken förs i Elitlamm Avel som förs av SF som erkänd avelsorganisation. För information om SF:s organisation som erkänd avelsorganisation, se SF:s Plan och riktlinjer.

Rasrena djur som uppfyller SF:s regelverk för renrasighet, registreras med raskod kdp. Härstamningsregistrering sker i Elitlamm Avel, detaljerad beskrivning av hur korrekt härstamning säkras, framgår av SF:s Plan och riktlinjer, avsnittet "Registrering i Elitlamm".

Härstamning

Stamboken är stängd. Ingen uppgradering från korsningsdjur tillåts. Endast uppfödare ansluten till Elitlamm Avel kan registrera födda lamm.

För registrering av importerat avelsdjur och avelsmaterial såsom embryo och semin gäller att:

- donatorer till avelsmaterial ska vara avelsvärderade och individprovade i ursprungslandet
- härstamningsbevis ska vara utfärdat av den avelsorganisation som för stambok i vilken djuren finns införda
- uppgifter om djurs avelsvärden, individprovning samt eventuell genealogisk information kan meddelas på tilläggsblad som förlagan hänvisar till

- vid import av levande djur ska därutöver de allmänna kraven på import följas

I övrigt hänvisas till SF:s plan- och riktlinjer för registrering.

SDF arbetar för att fler dorperbesättningar ansluter sina djur till den svenska stamboken genom det internetbaserade dataprogrammet Elitlamm Avel.

Urval av avelsdjur

Val av avelsdjur sker i den enskilda besättningen främst med utgångspunkt från individprovning enligt "The breed standard of excellence". Bedömning är frivillig för avelsdjur som används för naturlig betäckning, SDF rekommenderar dock att uppfödare låter bedöma sina djur. Bedömning med resultatet Type 5 enligt "the breed standard of excellence" är ett krav för de djur där man avser samla in avelsmaterial från såsom embryo och semin.

Bedömningen för avelsdjur är officiell och registreras på djurens härstamningsbevis.

Urval rekommenderas även att göras utifrån hälsa, fertilitet, modersegenskaper, härstamning samt tillväxtegenskaper. Djurägaren bör kontrollera djurets härstamningsbevis för att försäkra sig om att den är 100 % renrasig. En släktskapsanalys bör även göras i Elitlamm Avel på tilltänkta parningar.

Inavel

Inavel skall undvikas. Nära släktskapsparning, som t.ex. parning mellan hel- eller halvsyskon, mellan förälder och avkomma, mellan en individ och dess far/morförälder och mellan kusiner bör undvikas. En sådan parning ger en inavelsgrad hos avkomman på 6,25 procent. Detta ska ses som en övre gräns och är inte en önskvärd procentsats.

Mot bakgrund av de hälsorisker en hög inavelsgrad medför och med hänsyn till rasens långsiktiga utveckling bör parning mellan närbesläktade individer undvikas. Ett riktmärke är att aldrig para djur som är närmare släkt än motsvarande kusiner.

Övrig information

SDF ska verka för att erbjuda medlemmarna ökade kunskaper genom utbildningstillfällen.

SDF har sedan 2018 ett avelsråd som arbetar med att utveckla aveln och säkerställa avelsmålen för Dorper i Sverige.

Uppföljning

SDF har för avsikt att följa Jordbruksverkets regler för revidering av avelsprogrammet.

Representanter för Svenska Dorperföreningens avelsråd har upprättat detta
avelsprogram på uppdrag av styrelsen.
2023-05-25

Christina Landström

Lolo Sörelius

THE BREED STANDARD OF EXCELLENCE

Poängsystem:

Mycket bra	5 poäng
Bra	4 poäng
Medel	3 poäng
Under medel	2 poäng
Dålig med diskvalificerande fel	1 poäng

KROPPSKONSTITUTION (representerad av bokstaven B)

4 eller 5 p krävs för avelsdjur

Huvud:

Kraftigt och långt med stora ögon placerade brett isär och väl skyddade. En kraftig mule med en välformad mun och djupa käkar är idealet. Pannan får inte vara konkav. Öronens storlek måste vara proportionerligt med huvudet. En utvecklad hornbas eller små horn, "scurs" hos baggen är idealet. Stora horn är inte önskvärt, dock tillåtet.

Huvudet måste vara täckt med kort svart hår. Huvudet måste vara torrt, dvs utan tecken på lokaliserat fett. Dewlap är tillåtet men inte önskvärt.

Baggar ska vara maskulina och ha "secondary development" såsom rynkig hud och ett brett nosparti. Tackor ska ha väldefinierade feminina drag. Över- och underbett 2 mm eller mer är diskvalificerande fel.

Framparti och hals:

Halsen ska vara av medellängd, välmusklad, bred och väl ansatt mot frampartiet. Bogen fast och bred. En viss framskjutning av bröstet samt med måttlig bredd mellan frambenen och ett bra djup är idealet. Frambenen ska vara raka och välplacerade med starka kotor. Klövarna ska vara starka och välformade, de får inte vara alltför delade. Svaga kotleder och X-ben skall undvikas och bedöms efter grad.

"Lösa" bogar, en för rak bringa, felaktiga benställningar och ett oproportionerligt brett bröst som hindrar fria och lediga rörelser anses som diskvalificerande fel.

Bål:

Idealet är en lång, djup och bred kropp med väl välvda revben samt bred och fyllig sadel. Djuret måste ha en lång, rak rygg och får inte vara knipt bakom bogen. Endast en svag sänkning bakom skuldrorna är tillåtet om djuret i övrigt har en mycket väl utvecklad sadel.

Tackor ska ha en väl definierad feminin form med förfining i fronten och med djupare bål. Baggar bör ha omvänt förhållande med djupt kraftfullt bröst.

Bakparti:

Ett långt och brett bakparti är idealet. Både in- och utsida av låren skall vara välmusklade och djupa hos vuxna djur. Bakbenen ska vara kraftiga och välplacerade med stadiga klövar och en stark kotled. Veka och skeva kotleder bör undvikas och bedöms efter grad. Hasen ska vara kraftig utan tendens att vridas inåt eller utåt. Alltför raka hasor, för mycket vinklade hasor och hjulbenthet är diskvalificerande fel.

Könsorgan:

Välutvecklat juver och könsorgan är ett måste på tackan. Baggens pung får inte vara oproportionerligt lång, testiklarna ska vara jämna och inte för små. En ”delad” pung är inte önskvärt, maximalt 1,5 cm är tillåtet. Avvikelse i juver eller pung, otillräckliga könsorgan och framfall är diskvalificerande fel. Minsta testikelomkrets i sittande läge:

10 månaders ålder	30 cm
2 tänder (1 år)	32 cm
4 tänder (2 år)	33 cm
6 tänder och äldre (3 år)	34 cm

Allmänt intryck:

Djuret måste vara harmoniskt och välproportionerligt. Det ska ha ett lugnt temperament, goda rörelser och ge ett kraftfullt uttryck.

STORLEK OCH TILLVÄXT (representerad av bokstaven G)

4 eller 5 p krävs för avelsdjur

Idealet är ett djur med en vikt som passar dess ålder. Ett extremt litet eller extremt stort djur är inte önskvärt och skall klassas ner.

Ålder	Baggar & bagglamm	Tackor & tacklamm
6 mån	54,6 kg	47,8 kg
9 mån	69,5 kg	54,8 kg
11 mån	80 kg	65,2 kg
2 tänder (1 år)	92,8 kg	70,9 kg
4 tänder (2 år)	102,2 kg	84,3 kg
6 tänder (3 år)	105,5 kg	95 kg

FETTDISTRIBUTION (representerad av bokstaven D)

4 eller 5 p krävs för avelsdjur

För mycket lokaliserat fett på någon del av kroppen är inte önskvärt. Ett tunt, jämnt lager av fett över hela slaktkroppen och mellan muskelfibrerna är idealet. Djuret måste kännas fast och muskulöst.

FÄRG (representerad av bokstaven P)

3, 4 eller 5 p krävs för avelsdjur

Ett vitt djur med svart enbart på huvud och hals är idealet. Svarta fläckar i begränsad utsträckning på kroppen och benen är tillåtna men ett helt vitt eller övervägande svart får är inte önskvärt. Bruna eller vita hår runt ögonen, ett helt opigmenterat juver/ könsorgan och vita klövar är inte önskvärt. En mer exakt beskrivning och poängsättning av färgen beskrivs i boken *The Dorpers into a new century*.

HÅRREM (representerad av bokstaven H)

3, 4 eller 5 p krävs för avelsdjur

Idealet är en kort, lös och lätt beklädnad av hår och ull med ull som dominerar på främre delen och med en naturligt pälsfri undersida. För mycket ull eller hår är oönskat. Enbart hår eller enbart ull är ett fel. Man är diskvalificerande.

TYPE (representerad av bokstaven T)

4 eller 5 p krävs för avelsdjur

Type baseras på till vilken grad djuret överensstämmer med rasstandarderna. Tonvikt läggs på exteriören, därefter storlek och fettdistribution. Färg och hårrem är av underordnad betydelse. Könskaraktären är viktig - Bagge ska vara maskulin och tacka feminin.

För ytterligare information hänvisas till boken *"Dorpers - Into the new century"* som SDF har till försäljning.